

De vier altaren van Abraham

door: Kris Tavernier

Genesis 12:7, 8; 13:4, 18; 22:9

Vier keer heeft Abram een altaar gebouwd voor God. Abram is de man van het geloof en daarmee de vader van alle gelovigen (Rom. 4). Zijn praktische geloofswandel is inspirerend en leerzaam voor de gelovige vandaag. Aan de hand van deze vier altaren willen we de lessen leren die Abram leerde.

Het altaar van de beslissing

Over het eerste altaar dat Abraham (toen nog Abram) gebouwd heeft, lezen we in Genesis 12:7. Abram was kort daarvoor aangekomen in het land Kanaän en had het land doortrokken tot bij Sichem (vs. 6). Daar is de HERE aan hem verschenen en gaf Hij hem de belofte aangaande het land. Hij was ook eerder al aan Abram verschenen, toen hij nog in Mesopotamië woonde (Gen. 12:1 SV; Hand. 7:2). De tocht had hem uit Ur der Chaldeeën, via een tussenstop in Haran, gevoerd naar dit land (Gen. 11:31). Nu hij daar aangekomen was en dezelfde God opnieuw aan hem verschenen was, bouwde hij zijn eerste altaar voor die God.

Een altaar spreekt vanzelfsprekend in de eerste plaats van aanbidding. Toen Abram dus een altaar bouwde voor de HERE, gaf hij daarmee te kennen dat hij die God waarvoor hij het altaar had gebouwd wilde aanbidden en eren. In Mesopotamië was hij vertrouwd geweest met allerlei goden. Abram was toen een dienaar van andere goden geweest (Joz. 24:2). De toren van Babel bijvoorbeeld was wellicht een zogenaamde ziggurat, een tempeltoren. In het land waar hij nu aangekomen was, woonden de Kanaänieten. Ook de Kanaänieten vereerden diverse goden en kenden een uitgebreide afgodendienst. Ze hadden altaren, gewijde stenen, gewijde palen en gesneden beelden (vgl. Deut. 7:5; Num. 33:52).

Dat Abram dit altaar bouwt, bewijst zijn keuze. Hij verkiest niet langer de goden die hij gekend had in Mesopotamië. Ook kiest hij niet voor de goden die hij overal gezien had in het land Kanaän. Maar hij bouwt een altaar voor de ene, ware God! Hij had heel wat goden gekend en heel wat goden gezien. Maar nu verkiest hij de enige waarachtige God, de God die hem nu al twee keer verschenen was. Voor Hem bouwt Abram een altaar. Dit eerste altaar van Abram was daarmee *het altaar van de beslissing*.

Op dezelfde plaats zou ook Jakob later zijn keuze voor God tot uitdrukking brengen (Gen. 35:1-5). En op diezelfde plaats zou Jozua tegenover het volk de beroemde woorden ‘kiest dan heden wie u dienen zult’ uitspreken, waarmee hij er bij hen op aandrong om te kiezen tussen God en de afgoden (Joz. 24:15vv.)¹.

Een keuze brengt altijd gevolgen met zich mee, en dat was ook zo voor Abram. Hoewel hij een machtig en vermogend man was, heeft hij toch nooit in een huis of een stad gewoond in het aan hem beloofde land. ‘Toen brak hij vandaar op naar het gebergte ten oosten van Betel, *en spande zijn tent*’ (vs. 8). Door de keuze die hij gemaakt had voor God, was het voor hem niet mogelijk zich in een van de steden van de Kanaänieten te vestigen. Pas eeuwen later zou zijn nageslacht zich in de steden van Kanaän vestigen, nadat zij daaruit de Kanaänieten eerst hadden verdreven (Deut. 6:10). Maar voor Abram was dat niet het geval. Hij heeft als een vreemdeling in tenten geleefd in het land dat aan hem beloofd was (Hebr. 11:9).

Hierin ligt ook voor ons een heel belangrijke les, en een keuze! De twee kenmerken die wij tot dusver van Abram hebben gezien, zijn het altaar en de tent. Hij was een aanbidder van God en daardoor een vreemdeling op aarde. Die twee kenmerken behoren ook het deel te zijn van de gelovige nu. Ten eerste is de christen een aanbidder van de ene, ware God. Laten we daarbij opmerken dat aanbidden meer inhoudt dan enkel het zingen van liederen of het uitspreken van gebeden. Aanbidden betekent dat wij heel ons wezen en heel ons zijn toewijden aan God. Bij aanbidding gaat het ten slotte niet meer om de aanbidder, maar om Degene die aanbeden wordt. De aanbidder wordt niets om God alles te laten zijn. Aanbidding gebeurt niet allereerst met liederen of met woorden, maar in geest en in waarheid (Joh. 4:23-24). Aanbidding betekent dat je jezelf volledig overgeeft en daarbij niets achterhoudt voor jezelf of voor iemand anders. Zo was er bij Abram geen plaats meer voor al die andere goden. En zo mag er bij ons geen plaats meer zijn voor onze eigen afgoden.

¹ Ik heb hier uitgebreider over geschreven in mijn artikel ‘de eik bij Sichem’, de lezer kan het desgewenst op deze site vinden.

Ten tweede is de gelovige een vreemdeling en bijwoner op aarde. Er is een lied dat zegt: 'this world is not my home, I'm just a passing through... and I can't feel at home in this world anymore'. Dat was ook voor Abram zo als gevolg van zijn keuze voor God (vgl. Hebr. 11:10). De gelovige is 'een hemelburger' (Fil. 3:20), die op deze aarde 'in den vreemde' vertoeft (2 Kor. 5:6). Hier kan hij zich niet meer waarlijk thuis voelen, maar hij heeft zijn ogen en zijn gedachten gericht op de hemel (2 Kor. 4:18; Kol. 3:1-2; Hebr. 13:14).

Abram maakte de keuze. Laat het ook onze keuze zijn; en dat niet alleen maar principieel ten aanzien van onze positie voor God, maar ook praktisch in het leven van elke dag opnieuw.

Het altaar van de relatie met God

Toe Abram verder getrokken was en zijn tent gespannen had tussen Betel en Ai, bouwde hij daar zijn tweede altaar (Gen. 12:8). Nu staat er echter uitdrukkelijk bij dat hij de naam des HEREN aanriep. Bij het vorige altaar lasen we dat Abram een altaar bouwde voor de 'HERE, die hem verschenen was' (vs. 7). De HERE was toen opnieuw verschenen aan Abram, maar ook weer 'weggegaan' – zo zou je kunnen stellen. Tussen die twee verschijningen, de eerste keer in Ur en de tweede keer in Kanaän, zal behoorlijk wat tijd zijn geweest. Vader Terach (d.i. 'oponhoud', 'vertraging') had Abram wel uit Ur geleid, maar had hem laten blijven in Haran (Gen. 11:31), en daarmee zijn naam waargemaakt. Je zou kunnen zeggen: dat was een tijd zonder praktische relatie tussen God en Abram. Maar nu, bij dit tweede altaar, riep Abram de naam des Heren aan. Dit altaar is daarmee *het altaar van de relatie met God*. Abram was naar het gebergte getrokken. Bergen spreken in de Bijbel over dicht bij God (willen) zijn.

De tent van Abram stond nu tussen Betel en Ai. Betel betekent: 'huis van God' (de naam bestaat uit twee woorden, nl. 'beth' (huis) en 'el', d.i. God). Ai betekent: 'woestenijs, puinhoop'. Deze twee steden tonen ons twee mogelijkheden. Of je leeft met je oog gericht op Betel, of je leeft met je oog gericht op Ai. Of je leeft in relatie met God, of je leeft zonder relatie met God. Ik heb het hier niet over wat wij in het Nieuwe Testament de 'bekering' noemen, maar over de praktijk van het geloofsleven. Abram had duidelijk voor het eerste - Betel - gekozen, hoewel het kort nadien misging (daar komen we zo dadelijk op terug).

De naam Betel vinden we later terug bij Jakob (Gen. 28:16vv.). Dan wordt over die plaats gesproken als een huis Gods en de poort van de hemel. Woestenijs (Ai) daarentegen hoort niet bij God. In Genesis 1:2 lezen we dat de aarde een woestenijs was, maar zo had God het niet geschapen (Jes. 45:18). Daar is ergens iets misgegaan (waar we hier niet op ingaan, het gaat nu slechts om het feit dat een woestenijs niet bij God hoort). Vele jaren later komen we de stad Ai opnieuw tegen in de Bijbel; en wel als de stad waar Israël bij de

verovering van Kanaän werd verslagen, doordat de relatie met God verstoord was (Joz. 7). Achan had zich namelijk vergrepen aan het gebannene, en zo was de relatie tussen God en het volk verbroken. Pas toen dit was goedgeemaakt, werd de stad Ai ingenomen (Joz. 8).

Als we deze gegevens bij elkaar nemen, dan blijkt dat dit altaar in de buurt van Betel kan worden gezien als *het altaar van de relatie met God*. Ten eerste riep Abram hier de naam van de HERE aan, ten tweede bevond hij zich in het gebergte en ten derde hebben we de naam Betel in contrast met de naam Ai.

Vervolgens trok Abram steeds verder naar het Zuiderland (Gen. 12:9). Ik vraag me af of Abram hier goed aan deed. Hoe dan ook, daarna brak er een hongersnood uit in het land Kanaän. Het gevolg was dat Abram naar Egypte trok en daar een streek uithaalde met Farao (Gen. 12:10-20). Later zou hij dezelfde fout nog een keer maken (Gen. 20). Laat ik ter verdediging van Abram aanvoeren dat het voor hem niet gemakkelijk zal zijn geweest na zijn komst in het land van de belofte, daar geen zegen maar hongersnood te vinden. Afgezien van deze verontschuldiging moeten we toch zeggen dat Abram in dit alles met God geen rekening leek te houden, het draaide allemaal om hemzelf. Hij zei tegen Sarai: 'Wanneer de Egyptenaren u zien, zullen zij zeggen: Dit is *zijn* vrouw; en zij zullen *mij* doden, en u in het leven laten. Zeg toch dat u *mijn* zuster bent, opdat het *mij* om uwentwil welga, en *ik* om uwentwil in het leven moge blijven' (vs. 12-13). Waar is nu de gelovige Abram, die inmiddels tweemaal de belofte van God had ontvangen (vs. 2-3, 7)? Zou God hem nu aan de dood prijsgeven?

Wanneer de relatie met God verstoord raakt, kan een gelovige erg afdwalen! Hoe gemakkelijk kan er toch een breuk komen in de praktische relatie tussen de gelovige en God! Ik noem eerst de gelovige, omdat zo'n breuk altijd door de gelovige en niet door God ontstaat. Zo was het hier ook met Abram. Opmerkelijk, en daar is het mij nu om te doen, is dat Abram nadien terugkeerde naar het altaar van de relatie met God, om daar weer Gods naam aan te roepen, nadat hij uit Egypte moest vertrekken (Gen. 13:4). Dit altaar, dat twee keer voorkomt, spreekt dus van relatie en van herstel van relatie. Hoe is het gesteld met uw relatie met God? Hoe is het gesteld met mijn relatie met God? Zijn we bij het altaar en roepen we de naam van de Heer aan, of gaan we onze eigen weg zonder daarbij naar God te vragen? Het is van groot belang om onszelf deze vragen telkens opnieuw te stellen.

De relatie tussen Abram en God heeft een dip gekend. Maar nu is Abram terug bij zijn altaar en roept hij daar opnieuw de naam des Heren aan. Abram had zijn God en zijn relatie met God verborgen gehouden in Egypte (het is God Zelf die dat openbaart in Egypte; Gen. 12:17). Maar nu Abram weer terug is bij zijn altaar, blijft zijn relatie met God niet verborgen. Nu is het Abram, die (opnieuw) de naam van de HERE aanroept. Dit woord heeft in de grondtekst ook de betekenis van 'uitroepen, proclameren' en zelfs 'prediken', in de zin van 'bekendmaken'. Het wordt dan ook vaak gebruikt

bij *naamgeving*. De relatie tussen God en Abram mag nu opnieuw zichtbaar zijn. Of beter gezegd: die kan niet anders dan zichtbaar zijn. Er stond immers een zichtbaar altaar opgericht.

Ten eerste kon de onmiddellijke omgeving van Abram het altaar zien. Daarbij kunnen we denken aan Lot, zijn vrouw en alle andere mensen die bij Abram waren. Toegepast op ons, kunnen we denken aan onze geloofsgenoten. Ten tweede konden de inwoners van het land Kanaän het altaar (twee altaren intussen) zien, waarvan Abram de bouwer was. Ook bij hen, net als bij de Egyptenaren, zal de aanwezigheid van Abram niet onopgemerkt zijn gebleven. In het volgende hoofdstuk worden zij vermeld als de getuigen van het doen en laten van Abram en van hen die bij hem waren (Gen. 13:7). Vandaar dat er nu twee volken genoemd worden (vgl. Matt. 18:16). Toegepast op ons kunnen we hierbij denken aan onze ongelovige omgeving, die ons gadeslaat (vgl. 1 Kor. 4:9).

Mag het ook voor ons zo zijn dat we onze relatie met God bijzonder waardevol achten, en daaruit leven. En dat we telkens wanneer die relatie verstoord is geraakt, het verlangen hebben die te herstellen. Mag het ook een zichtbare relatie zijn, zodat God daardoor verheerlijkt wordt.

Het altaar van de gemeenschap

De volgende situatie die zich voordoet, is de scheiding tussen Abram en Lot (Gen. 13). Over Lot hebben we het tot dusver nog niet gehad. Lot is in dit alles een metgezel van Abram. Hij was met Abram uit Ur getrokken. Hij was er voortdurend bij en heeft alles gezien. Toch kende hij niet dezelfde geloofswandel als Abram. We lezen weliswaar nergens van Lot dat hij (nog) afgoden had, maar we lezen ook nergens dat hij een altaar voor God heeft gebouwd. Het vervolg van het leven van Lot is werkelijk schrijnend. Laten we het als een ernstige waarschuwing zien².

Ook bij dit gebeuren, de scheiding tussen Abram en Lot, wordt een groot verschil tussen hen duidelijk. Dat verschil voert ons naar het derde altaar dat Abram voor God heeft gebouwd. Er was twist ontstaan tussen de herders van Abram en de herders van Lot. Hun kudden waren te groot geworden, zodat zij van elkaar moesten scheiden. Abram liet de keuze aan Lot. Wat was Abram ondertussen gegroeid in geestelijk opzicht, zoals ook verder zal blijken bij zijn derde altaar!

Lot nam de aan hem aangeboden mogelijkheid gretig aan. Hij sloeg de ogen op en zag de streek van de Jordaan, die rijk aan water was. De naam Jordaan betekent: 'afdalend, naar beneden gaand'. Samen

stonden ze op het gebergte, waar het altaar van Abram was opgericht (Gen. 12:8; 13:4). Zoals gezegd, spreekt het gebergte ervan bij God te (willen) zijn. Maar Lot zou *af dalen*, daarmee gaf hij te kennen dat hij iets anders verkoos dan de nabijheid van God. Hij zag de streek 'als de hof van Eden' (d.i. de plaats waar de relatie tussen God en de mens verstoord raakte), 'als het land Egypte' (d.i. een land met voorspoed buiten God om). Vervolgens vestigde Lot zich in de steden, zijn vreemdelingschap gaf hij daarmee op. Langzaam maar zeker ging hij naar Sodom, een van de grootste steden, waar een zeer slecht en zondig volk woonde. Lot zocht alles wat zijn vleeselijke hart begeerde, maar berooid en kaal zou zijn weg eindigen (Gen. 19:30-38). De verkeerde weg lijkt genieting te zullen schenken, en aanvankelijk doet het dat ook, maar het einde ervan is bitter.

Maar toen Lot van Abram was weggegaan, sprak God tot Abram (vs. 14). Abram mocht uitkijken over het hele land, en voor de derde keer kreeg hij de belofte dat alles voor hem en voor zijn nageslacht was bestemd. Merk op hoe in vers 9 over links en rechts (twee richtingen) gesproken wordt, terwijl God in vers 14 spreekt over het noorden, zuiden, oosten en westen (vier richtingen): 'het gehele land, dat gij ziet'. Vervolgens mocht Abram het gehele land in zijn lengte en breedte doorwandelen, alsof het allemaal van hem was. Abram ging wonen bij de terebinten (eiken) van Mamre, bij Hebron.

Opnieuw zijn de betekenissen van deze namen sprekend. Mamre betekent 'vetgemaakt', Hebron 'broederschap, gemeenschap', of anders gezegd: 'verbondenheid, genootschap, omgang'. Abram had de mogelijkheid gehad het beste deel van het land voor zichzelf te kiezen, hij was immers de oudste en de oom van Lot. Maar hij keek niet allereerst naar het land. Abram had een relatie met de levende God. Daarnaast verwijst de naam Hebron hier: de gemeenschap, de verbondenheid, de omgang met God. En die relatie ging Abram boven al de rest, aan die relatie had hij genoeg! Dit altaar was *het altaar van de gemeenschap*. Hij ging liever terug een woestijngebied *met God*, dan naar het vruchtbare land *zonder God*. Merk op dat Abram de hier aan hem (nu reeds driemaal) belofde zegen moet missen. Hij en zijn nageslacht hebben het belofde land nog niet verkregen. Maar ook zonder die zegen had Abram genoeg aan zijn relatie met God! Uiterlijk miste hij de zegen van het land, maar innerlijk werd hij 'vetgemaakt' en verzadigd in zijn relatie met God.

Hoe staat het met ons? Hebben wij ook genoeg aan God, zelfs wanneer Hij ons de belofde zegen (nog) niet schijnt te geven? Zullen wij dan, net als Abram, het niet elders gaan zoeken, maar juist dan een altaar voor Hem bouwen?

² Uitbreider heb ik over Lot geschreven in mijn artikel 'Lot, de onzichtbare rechtvaardige', de lezer kan het desgewenst op deze site vinden.

Het altaar van de geloofsgehoorzaamheid

Vele jaren later bouwde Abraham (zijn naam was toen niet meer Abram; Gen. 17:5) opnieuw een altaar voor de HERE. Dit was zijn vierde altaar (Gen. 22:9). God stelde Abraham op de proef en vroeg hem zijn zoon te gaan offeren in het land Moria, op een van de bergen daar (Gen. 22:1-2). Het is indrukwekkend te zien hoe Abraham direct gehoorzaamde! Hij stond 's morgens vroeg op, bracht meteen alles in gereedheid en ging op weg naar de plaats die God genoemd had (vs. 3). Toen Abraham en Isaak op de bestemde plaats waren aangekomen, bouwde Abraham meteen het altaar en legde zijn zoon erop (vs. 9). Daarop nam hij het mes en stond klaar om Isaak te slachten (vs. 10).

Wat een gehoorzaamheid! Is er iemand die in de schoenen van Abraham wil staan op dit moment? Niet alleen de gehoorzaamheid van Abraham is frappant, maar ook die van Isaak. Nergens lezen we dat Isaak tegenstribbelde. Hij was ondertussen al geen klein kind meer (vgl. Gen. 21:34), en was zich goed bewust van de situatie (Gen. 22:7). Dit gebeuren spreekt dus van gehoorzaamheid.

Samen met de gehoorzaamheid is het hier ook een kwestie van *geloof* (Hebr. 11:17-19). Abraham geloofde de belofte van God aangaande zijn zoon Isaak, nl. dat door hem sprake zou zijn van een nageslacht (Gen. 21:12). Hij heeft overwogen dat God bij machte was Isaak uit de dood op te wekken, zoals het in de brief aan de Hebreëen staat. Abraham had immers al geleerd dat God leven uit dood kan verwekken. 'Het ging Sara niet meer naar de wijze der vrouwen' (Gen. 18:11); haar moederschoot was gestorven (Rom. 4:19). Uit een situatie van doodsheid was Isaak geboren.

We mogen, dit alles beschouwend, dus gerust stellen dat dit vierde altaar spreekt van de *geloofsgehoorzaamheid*. Die geloofsgehoorzaamheid bracht Abraham tot volledige overgave. Zijn geliefde zoon, de zoon van de belofte, bracht hij op het altaar. Van zo'n geloof en van zulke gehoorzaamheid kunnen wij zeker wel wat leren. Wat een voorbeeld van geloofsvertrouwen en daarmee in overeenstemming handelende gehoorzaamheid. Mag God het ons geven dat wij een dergelijke geloofsgehoorzaamheid hebben, en alles aan Hem overgeven.